

interview

ERVARINGEN VAN SURINAMERS

In Nederland wonen op het moment ongeveer 150.000 Surinamers. Mensen die tot verschillende ethnische groepen behoren – Creolen, Hindoestanen, Javanen, Chinezen – maar die voor een groot deel dezelfde ervaringen hebben met een van de andere ethnische groepen in Nederland: de Nederlanders.

Gerold Woerdings en Romeo York zijn Creolen; Joyce Ilahi, Jimmy Moerlie en Sardha Rampal zijn Hindoestanen. Zij vertellen over hun ervaringen met onderwijs en racisme in Nederland.

Gerold Woerdings geboren in Paramaribo, op 17-jarige leeftijd naar Nederland gekomen, werkte eerst een half jaar, is toen weer naar school gegaan: de tweede klas van de mavo. Hij wilde een B-vakkenpakket maar de directeur had daar weinig vertrouwen in omdat hij veronderstelde dat er in Suriname een achterstand was ten opzichte van Nederland. Na de mavo heeft hij de havo gedaan, daarna werkte hij ruim een jaar en hij is nu derde-jaarsstudent biologie en gezondheidskunde aan de nlo in Amsterdam.

Hoe was de overgang voor je van de school in Suriname naar de mavo hier?

Ik was een stuk ouder dan de anderen, ik was 17 jaar. Maar dat heeft erg positief op me ingewerkt, omdat ik me moest bewijzen. Ik was een stuk rijper. Daardoor heb ik ook altijd goeie cijfers gehaald. Wat het Nederlands betreft, ikzelf had geen problemen met het Nederlands. Ik was niet

briljant op m'n examenlijst, maar met het schoolonderzoek had ik wel goeie cijfers.

Taalonderwijs

In Suriname werd er veel aandacht aan grammatica besteed, dus met grammatica was ik altijd goed. Terwijl de rest, de Nederlandse leerlingen, die kregen echt 4-en en 5-en. Een ding hield ik niet van, dat was die boekenlijst, maar ik las gewoon uittreksels van boeken. Waar ik 'n ontiegelijke hekel aan had was m'n uitspraak. De w spreek ik heel anders uit en dan moest ik op een gegeven moment de Nederlandse leraar in de klas nazeggen. Dat deed ik in het begin, drie, vier keer, op het laatst werd ik vreselijk woedend en liep gewoon de klas uit. Ik ben naar de directeur gegaan en heb gezegd: ik pik het niet, je moet niet proberen om me te veranderen. Zeventien jaar praat ik al zo en dan kom ik hier op school

en dan wil hij me even in de les heel anders laten praten. Ik heb daar geen zin in. Ik vind het best hoe ik praat.

Moest je in de klas die leraar nazeggen?

Ja voor iedereen, kan je je voorstellen hoe je je dan voelt hè?

Was je de enige Surinamer in de klas?

Met z'n tweetjes zaten we in de klas.

Maar kreeg die ander zo'n behandeling niet?

Nee, die was alleen aan mij toebedacht.

En kreeg je daar nog opmerkingen van andere leerlingen over?

Ja, je werd er echt mee gepest. 'Kwwwwartje, wwwwater', dat soort dingen. Maar toen was ik me niet echt bewust van m'n positie en van m'n eigen waarde. Je schaamde je, bijvoorbeeld als mensen zaten te praten over 'wat heb je vandaag gegeten?' dan hoorde je bijvoorbeeld 'aardappelen, karbonaadje' enzo. Ik had dus heel andere typen dingen, kouseband, en dat kennen ze niet hè?, gegeten. Dus dan hield je je doelbewust van zo'n gesprek afzijdig, alleen omdat niemand je dan kon vragen wat jij had gegeten. Mijn vriendin bijvoorbeeld die zat gewoon te liegen, dat ze aardappelen had gegeten, terwijl ze echt puur Surinaams had gegeten. Dus dan zat je gewoon te jokken alleen omdat ze niet zouden gaan vragen 'o, wat is dat? o, wat vies!', dat soort dingen, dan ging je gewoon liegen. Het is een soort zelfdiscriminatie. Doordat je bang bent dat je bepaalde dingen zegt die verkeerd overkomen en dat je kritiek krijgt, dan ga je minder zeggen. Als je weet dat beide partijen op gelijke voet staan, dat je niets hebt te vrezen, dat je vrijuit kan praten, dan kom je los.

Toen je naar die directeur stapte, had-ie begrip voor wat je zei?

Ik heb er nooit meer iets van gehoord. Die leraar heeft me niets gezegd, maar hij heeft me ook nooit meer zo behandeld in de klas dat ik dingen moest nazeggen. Die leraar is er toen mee opgehouden.

Heb je het idee dat dat soort dingen nog steeds voorkomen?

Ik denk het wel, en ik denk dat dat het grote probleem is van het onderwijs. Het is vreselijk moei-

lijk. Je komt bijvoorbeeld uit Suriname, je komt hier met je cultuur, je komt in een andere cultuur. Dan kun je het verschijnsel krijgen dat ze met een mooi woord 'acculturatie' noemen. Maar kinderen krijgen een soort minderwaardigheidscomplex. Fanon zegt: 'diep in mijn hart heb ik het verlangen een blanke te zijn'. Dat speelt ook bij veel kinderen. Want als ik in buurthuizen kom en ik zie Surinaamse jongens van zestien, zeven-tien jaar en dan spreek ik ze aan in het Surinaams dan zeg ik 'Fa a de go' (hoe gaat het) dan krijg ik enkel antwoord in het Nederlands. Die jongens weten niets meer van Suriname en ze willen het ook niet weten. Ze proberen het angstvallig te verbergen. In de klassen merk je het ook. Er zit ook een Surinaams meisje in mijn stageklas en twee Turkse. Je moet echt dingen uit ze trekken. Ze zijn echt bang om te praten.

Nog even terug naar dat praten, je zei dat jij je afzijdig hield van gesprekken ...

Op een gegeven moment daar op school voelde ik me ook erg onzeker. Want in Suriname heb je Nederlands geleerd op school van kleins af. Thuis mocht je zelfs geen Surinaams praten, dan moest je niet zo vernegerd doen. Dat kreeg je echt te horen van je ouders. Je moest overal Nederlands praten.

Dus enkel op straat als je met je vrienden was sprak je Surinaams. In Suriname heb je bepaalde uitdrukkingen in het Nederlands, die daar nog gangbaar zijn, maar die hier al lang verdwenen zijn en dat weten die Nederlandse leerlingen niet. Een woord als 'pinare' bijvoorbeeld kennen veel Nederlandse leerlingen niet, 'pan' noemen ze 'pot' daar. En 'ik ga me baden', dan zeggen ze 'heb je een ligbad?'. Ik zeg 'nee, een douche'. 'Dan moet je niet zeggen ik ga baden want dat doe je in een ligbad.' Dan zeg ik: 'Nee, wij Surinamers zeggen altijd "baden".' Ik heb wel duidelijk gemaakt: ik praat op mijn manier en niemand hoeft me te verbeteren, want ik werd er echt kwaad om. Dat was vorig jaar, op de nlo.

Ik denk dat 't voor leerkrachten heel moeilijk is om dat te zien. Leerkrachten zijn er niet op voorbereid.

Nederland heeft een band van 300 jaar met Suriname achter de rug, maar de doorsnee Nederlander weet niets van Suriname en ik heb het gevoel dat de Nederlander zich niet interesseert voor andere culturen.

Les in eigen taal en cultuur

Kinderen van buitenlandse werknemers kunnen les krijgen in eigen taal en cultuur als ze op de lagere school zitten. Zo'n regeling is er niet voor Surinaamse en Antilliaanse kinderen. Heb je enig idee of Surinaamse mensen dat zouden willen?

Ik ben er een voorstander van. Als je ervan uitgaat dat Surinamers terug moeten kunnen naar Suriname om hun land op te bouwen, dan weten ze niets van Suriname. Ik kan vloeiend Surinaams praten, maar het schrijven, dat kan ik echt niet. Ik schrijf het wel, maar op m'n eigen manier.

Dat thuis geen Sranan mogen spreken, dat geldt voor elke Surinamer. De mensen gingen hun eigen taal verachten hè? Het Nederlands dat moest je doen, want daar zat brood in. Hetzelfde verschijnsel kun je ook zien bij de ouders. Die zeggen tegen hun kinderen 'Opo joe kloroe'. Dat betekent letterlijk 'verhef je kleur'. Dus veel ouders zijn blij als hun zoon, die pikzwart is een lichtgekleurd meisje neemt, want dan vallen de kinderen lichter uit. Dat is terug te voeren tot de slavernij. Zonder dat men het eigenlijk bewust weet, is het zich gaan ontwikkelen dat als je blank bent je meer kans maakt in deze maatschappij. Daardoor mocht je ook geen Sranan praten, je moest Nederlands praten. Ik ben blij dat veel Surinamers bewust zijn in Nederland.

Had je het idee dat het voor meisjes en jongens hetzelfde gold, om Sranan te praten?

Nee, voor meisjes was het veel strenger, meisjes worden so wie so strenger behandeld in Suriname. Dat levert ook onderwijsproblemen op: in Suriname is men erg streng, op school wordt respect van je verwacht. Je moet luisteren, stil zijn, de meester vertelt het wel. Het enige wat je moet doen is: opschrijven, antwoorden op commando. In Nederland wordt het tegenovergestelde van je verwacht, mondigheid, je moet meedoen. Dat had ik ook sterk toen ik hier kwam. Ik geloofde m'n oren niet toen een jongen zei: 'Meneer ik vind dat u slap lult'. Als je zoiets in Suriname doet ga je geheid twee weken van school af. Maar hier zegt die vent: 'Graag wat zinniger opmerkingen' en dan gaat-ie gewoon door! Hij pakte hem wél op het mondeling examen.

In Suriname leerde je alleen dingen over Nederland: 'Zo wit als sneeuw'. Bij een test vulde iemand in: zo wit als kokosmelk. Dat is goed,

want het is zijn ervaringswereld in Suriname. En dan komt er een streep door. 'Zo zwart als ...' dan zeg je 'roet' hier, maar hij zei 'het onderste van de pan', want ze koken op vuur, op hout, en die pan wordt roetzwart. En dan is het ook fout. Het zijn dat soort dingen waar helemaal geen rekening mee wordt gehouden.

Vind je dat er voor Surinaamse kinderen extra faciliteiten moeten zijn?

Ik vind dat de klassen kleiner moeten zijn; dat de leraren beter voorbereid moeten zijn. Ze moeten weten als een kind iets doet of zegt waarom dat is en niet direct een waarde-oordeel hebben vanuit hun belevingswereld.

Racisme

Ik heb samen met iemand anders in de brugklas een project gedaan over discriminatie. Er zaten buitenlandse kinderen in de klas, maar het gekke was dat die Nederlandse kinderen gewoon duidelijk voor hun mening uitkwamen. En daar kwam het naar buiten: de mensen hadden rare geurtjes, er kwam een racistische mop over joden, die werd thuis verteld door vader en moeder aan tafel.

Die buitenlandse kinderen deden nauwelijks mee. Als er over jou gesproken wordt ... Dat is het hè, ze hebben geen zelfvertrouwen, ze doen echt zo nederig. Op een gegeven moment krijg je echt het gevoel dat wat je van huis hebt meegekregen niet deugt hè?

Zelfs bij mij op de opleiding. Er was een Nederlandse jongen waarmee ik erg goed bevriend raakte. Toen zei hij op een gegeven moment: Gerold mag ik je iets vragen?' Ik zeg: 'Natuurlijk.' Hij zegt: 'Je valt me honderd procent mee. Als ik naar m'n ouders had geluisterd, was ik niet met je omgegaan.' Hij is 19 jaar!

Er was een zigeunerkamp vlak bij een stageschool. 'n Docent zei in de klas: 'Zeg lopen jullie niet te dicht langs het kamp, anders komen jullie de volgende dag met luizen op school en dan hebben we direct een plaag.' Vandaag sprak ik een Surinaams meisje ook van de nlo en ze zei dat ze het gevoel heeft dat 'n docent dingen zegt waar hij helemaal niet achter staat. Dan maakt hij af en toe grapjes naar haar waar ze geen antwoord op weet. Zo van: 'Waarom ga je niet terug naar Suriname?' wat helemaal niet ter zake doet. Met mensen van school ging ik naar een disco-

theek en toen kwam ik moeiteloos binnen. Toen ik 'ns alleen ging, moest ik lid zijn. Dat soort trucs.

Heb je het gevoel dat het sterker is dan toen je hier pas was?

De mensen zijn geneigd zondebokken te zoeken. Nu het slecht gaat met de economie, de werkloosheid, zeggen mensen gauw 'die gasten komen onze plaatsen innemen'.

Intercultureel onderwijs

Gisteren ben ik op de bakkers- annex koksschool geweest, zevenhonderd zoveel jongens, zestig meisjes waarvan twee Surinaams. Ik heb gevraagd waarom er zo weinig mensen van minderheidsgroepen zitten. Ze wisten het niet, maar dachten dat Turkse en Marokkaanse ouders hun kinderen niet naar zo'n school sturen omdat ze andere eetgewoontes hebben. Ze hebben er niets aan dat hun kinderen de Nederlandse keuken leren. Ze kunnen beter thuis leren koken.

Je zou ook kunnen denken aan Surinaamse of Turkse of Marokkaanse leerkrachten die iets leren over hun keuken?

Ja, maar daar is de markt niet voor. Die school leidt hier op voor de Nederlandse hotels en restaurants, echt gericht op de chique bediening, niet op de kleine Surinaamse eethuisjes.

Maar je zou toch ook chique Surinaamse restaurants kunnen hebben?

Ja, ze zijn er nog niet.

Ik ben doelbewust bezig met teruggaan naar Suriname. Maar op de nlo wordt zo westers gedacht. Men projecteert de problemen van hier naar daar. Het geld wat hier beschikbaar is voor excursies, audiovisuele apparatuur en dergelijke! Het is de vraag of ik daar die ruimte heb. Wat m'n vak betreft, ik leer alles over Nederland. Ik wilde een determinatietabel voor planten in Suriname. Toen ik daar pas was, kon ik er nergens een vinden. Het enige wat ik vond was een tabel voor bomen, die was door Bruynzeel samengesteld. Je ziet waar de belangen liggen.

Jimmy Moerlie, 24 jaar, geboren in Meerzorg, district Suriname. In 1974 naar Nederland gekomen.

Sardha Rampal, 18 jaar, geboren in Paramaribo. In 1976 naar Nederland.

Joyce Ilahi, 20 jaar. Ze is 10 jaar in Nederland. Jimmy, Sardha en Joyce zitten op de Streekschool Amsterdam: een school voor partieel leerplichtigen, waarin verschillende opleidingen zitten (kantoor-, techniek-richting e.d.). In samenwerking met het Gewestelijk Arbeidsbureau is er een cursus jeugdige werklozen, een éénjarige oriëntatie, waaraan Joyce, Sardha en Jimmy deelnemen.

Overgang naar Nederland

Jimmy: Het grootste probleem was in het begin om de mensen te kunnen verstaan. Want wij spraken in Suriname duidelijk Nederlands, maar hier wordt een beetje binnensmonds gesproken.

Sardha: Mij kwam het ook zo vreemd voor. We waren hier pas gekomen en gingen hier naar de markt en m'n zus zei: mag ik een kilo bakoven? En die man keek zo vreemd, en zei: wat? bakoven? M'n zusje zei: ja, bananen! (lacht)

Joyce: Bij mij ook zo. Het taalgebruik was hier heel anders hè? Maar ja, je moet je gewoon aanpassen, dus ...

Jimmy: En de scheldwoorden. Hier zegt men: krijg de tyfus, maar in Suriname zeg je: 'je moeders kut' of 'je moeder heeft grote ...'

Sardha: 'Je vader heeft 'n lange ...' (lacht)

En op de school: verwachtte men van je, dat je ABN sprak? Accepteerde men dat je anders sprak?

Joyce: Ja, ze accepteerden het wel. Ze wisten dat je van Suriname kwam.

Jimmy: Je maakt wel dingen mee, dat je iets anders doet. Bijvoorbeeld in Suriname krijg je veel over Zuid-Amerika. De geschiedenis is anders. Ik kwam op een middelbare school terecht, ik had veel gemist dus ik kon er niet mee door. Voor Nederlands had ik altijd onvoldoende. Het was moeilijk ze te verstaan.

Sardha: Ik had niet zoveel problemen. Dus als ik iets zei en zij wisten het niet, dan leerden ze weer iets van mij. Ik vond het wel best.

Jullie zaten niet als enige Surinamers in de klas. Hoe zou je het gevonden hebben, alleen?

Sardha: Helemaal niet leuk, dan voel je je heel anders dan die andere kinderen. Dan denk je: zal ik met ze gaan praten, dan weet je in een groep

niet wat je moet zeggen.

Jimmy: Als je iemand van je eigen soortgenoten in de klas hebt, voel je je meer tot hem aangetrokken hè? Ga je meer met hem om.

Joyce: Ik had geen problemen hoor. Ik vind het juist leuk. Als je met ze omging kon je het een en ander leren, vond ik. Hoe ze waren, hun gewoontes.

Racisme

Heb je ooit het gevoel gehad dat de Nederlandse leerlingen je anders behandelden?

Joyce: Ik heb het nooit gemerkt.

Sardha: Ik ook niet.

Jimmy: Ik niet. In de school niet. Maar ja, verder merk je normaal dat je minderwaardig bent.

Altijd. Dat is toch normaal. Als ik me zaterdag aankleed, ergens kom aanbellen, zeggen ze: je bent geen lid. Ja, daar sta ik. Dat is omdat ik zwart ben hè? Het is heel normaal. Ik neem het ze ook niet kwalijk. Ze zullen er vast wel goeie redenen voor hebben. Maar ik vind het eigenlijk wel stom. We zijn hier in de minderheid. Er zijn zoveel miljoen mensen. Ze zijn allemaal blank. Dus het is logisch dat er bepaalde plaatsen zijn waar ze liever alleen mensen van hun soort willen. Dat heb je ook in landen waar veel meer zwarten wonen. De blanken gaan naar hun eigen plaatsen en de zwarten ook. Dus zijn er ook hier plaatsen waar de blanken zeggen: nee, sorry, we willen geen zwarten hier. Kijk, dat kun je ze niet kwalijk nemen. Maar ik vind het wel achterlijk, want we zijn niet met zoveel dat we een last kunnen zijn.

Maar ondanks dat ik poen in m'n zak heb, ik ben beter gekleed dan de meesten die daar zitten, kom ik er toch niet binnen. Als de helft zwart was en de helft blank zou ik zeggen, goed, als er genoeg mogelijkheden zijn. Maar wat voor mogelijkheden hebben we? We hebben dezelfde rechten, maar we hebben hier geen mogelijkheden! Als ik wil gaan dansen moet ik persé naar een Surinaamse dancing gaan, anders is m'n zaterdagavond bedorven.

Hoe zou dat moeten veranderen?

Jimmy: Ik weet het niet. Er zijn maar 50.000 koppen die over de hele aardbol beslissen. Wie ben ik?

Maar heb je er geen mening over?

Wat bereik je met een mening? Je bereikt er niets mee, óf je moet van een goeie familie komen, goed gestudeerd zijn. Maar voor ons hier in Nederland is die kans er niet. Het is heel normaal. Als ik in een bedrijf werk en er werken 500 Hollandse mensen en ik kom als eerste zwarte daar binnen, dan kan ik daar nooit directeur worden. Ondanks dat ik er alle papieren voor heb, ondanks dat ik meer geschikt ben, ziet men toch liever een blanke. Ik hoop dat ik eens terug kan gaan naar m'n eigen land. Daarom trek ik me er eigenlijk niet zo veel van aan. Als ik in m'n hoofd had dat ik hier persé moest blijven, dan zou ik wel een ander leven gaan leiden.

Hoe zouden jullie erop reageren, in zo'n bedrijf?

Joyce: Ik zou het niet weten. Ik zou er uitleg voor vragen ...

Sardha: Ik zou ontslag nemen, want in zo'n werksfeer zou ik niet kunnen werken.

In een ander bedrijf kom je het misschien weer tegen.

Sardha: Ja, ik denk niet dat het zal veranderen. Mensen blijven toch hetzelfde.

Jimmy: Ik denk, 'n directeur die 500 mensen in dienst heeft, zal zeggen: dat kan niet. Jij bent zwart, dan gaat mijn personeel heel anders reageren. Dat weet ik zeker. En je kunt er toch nergens mee terecht. Ik ken genoeg mensen die het hebben meegemaakt.

En op school, leerkrachten?

Sardha: Het ging normaal. Niet dat ze je achterstelden, of alleen blanke kinderen erbij betrokken.

Joyce: Ik heb niet gemerkt dat ze iets verkeerd deden. Ik had een hele goeie leraar op de mavo. Hij kwam ook nog bij ons eten als hij over de leerlingen thuis kwam praten.

Jimmy: Ze vroegen me wel of ik uit de rimboe kwam, 'n paar leerlingen. Zo van: wonen jullie in van die hutten, hebben jullie geen water? Vier jaar terug was ik in Brabant, 'n klein jongetje bleef naar me kijken, met z'n moeder. Hij zegt: Meneer, hoe komt het dat u zo zwart bent? Ik zeg: ik ben gewoon zo. Vroeg-ie: bestaan er zulke mensen? Die jongen was 6 jaar of zo. Maar in Amsterdam, zoals we nu wonen, kunnen ze niet meer vragen of er alleen Pinabladerenhutten staan. De meesten hebben wel een neger of nege-

rin in de klas gehad. Het zijn geen kleine kinderen die op school komen.

Taalproblemen

Sardha: We spraken daar Nederlands op school.

Jimmy: Je mocht geen andere talen spreken, omdat er in Suriname verschillende rassen zijn. Zelfs tijdens de pauze werd er flink op je gelet. Je kreeg gewoon een pak slaag als je iets deed wat niet mocht.

Spreken jullie thuis Hindoestaans, ook hier?

Sardha: Ja. Niet altijd. We praten ook Surinaams, en Nederlands. Alles door elkaar.

Joyce: Ik niet, maar m'n moeder praat af en toe wel tegen me, maar ik antwoord niet terug in het Hindoestaans want ik kan het niet zo goed. Maar het Surinaams praten we wel soms.

Jimmy: Nou, ik praat gewoon Hindoestaans thuis, vooral met m'n moeder ...

Sardha: Veel gezelliger!

Jimmy: ... en met m'n familie. Met m'n broers enzo praten we meestal Neger-Engels. Maar Nederlands, dat praat ik alleen als ik op school ben of als ik een Nederlandse vriend ontmoet of 'n vriendin. Ik vind het veel gezelliger, m'n eigen taal, daar kan je echt in uitlullen. Met Surinaamse leerlingen in de klas praat ik altijd Surinaams.

Wat vind je ervan als er meer aandacht komt voor jullie taal en cultuur op school?

Jimmy: (lacht) Het is onmogelijk. Ik denk niet dat het ooit zover komt. Er kan misschien een lesuur voor zijn. Dat mensen niet denken dat het een puinhoop daar is of dat mensen op straat zitten te bedelen.

Extra lessen Nederlands?

Sardha: Nee, ik heb altijd in het Nederlands les gehad, ook in Suriname.

Joyce: Ja, ik vind het wel zinnig.

Jimmy: Ja, ik kan talen misschien praten, maar ja, opstellen, een verslag, 'n beetje vragen beantwoorden, dictee.

Sardha: Gewoon Nederlands praten is voor mij wel makkelijk, maar grammatica, opstellen, dat vind ik moeilijk.

Wat zouden jullie ervan vinden als er examens in het Surinaams kwamen?

Sardha: Surinaams kan ik niet zo goed, dus dan

zou ik het helemaal niet redden.

Jimmy: Ik kan Surinaams heel goed spreken, maar schrijven daar weet ik geen moer van. Maar in het Hindoestaans weet ik dat ik beter antwoord kan geven dan dat ik het in het Nederlands zou kunnen.

Sardha: Als ik iets moet vertalen in het Engels dan doe ik het zo: ik vertaal het eerst van het Nederlands in het Hindoestaans en dan doe ik het in het Engels. Als ik een woord niet weet, dan denk ik: in het Hindoestaans zeg je 't zo en zo, en dan kan ik het wel zo vertalen.

Joyce: Ik heb toch liever het Nederlands.

Jimmy: Omdat zij een wit hart heeft ... (lacht)

Zullen we ermee stoppen?

Jimmy: Ja, maar ik wil nog even zeggen dat Black Beautiful is.

Romeo York. In 1956 naar Nederland gekomen. Medewerker van de Stichting Best voor de afdeling Onderwijs, Scholing en Vorming. Is onderwijsconsulent met name voor de begeleiding van Surinaamse jongeren in schakelklassen.

De overgang naar Nederland

Ik zat in een internaat in Amsterdam. Nederland was heel groot, allemaal grote gebouwen, veel mensen. Nederland was vies voor mij, en Nederland was voor mij een heleboel kinderen die op een merkwaardige manier met ons omgingen. 'Ons' waren mijn broer, m'n zusjes en ik. Wat me bijgebleven is, is dat m'n broer overal de baas was en ik de assistent-baas en dat we op leven en dood vchten met andere kinderen die dat ook wilden zijn. Wij waren de enige Surinaamse kinderen in ons gezichtsveld.

En je zusjes?

Mijn zusjes waren lief. Op een gegeven moment wilde mijn moeder toch een van de kinderen bij zich hebben in Suriname en vroeg toen om m'n zusje over te laten komen en toen hebben de nonnetjes gevraagd of ze meteen mij wilde nemen want ik was onhandelbaar. Toen ben ik voor een jaar teruggegaan. Toen ik weer hier was, was Nederland weer anders voor me. Toen woonde ik in Oudenbosch, ook op een kostschool. Toen bestond Nederland uit dorpjes waar ze nog nooit een zwarte gezien hadden, waar echt het hele

dorp om je heen kwam staan om aan je haren te voelen en om aan je huid te voelen of dat echt wel schoon was; waar ik uiteindelijk als tienjarige psychologische testst kreeg die vonden dat ik naar het lyceum of gymnasium moest, en waar de broeder tegen me zei: jij moet maar naar de zevende klas. Toen is er later iemand, bij wie mijn broer in huis zat, die man was burgemeester van Geertruidenberg, me op school komen halen en heeft gezegd: op basis van die psychologische tests moet deze jongen naar het gymnasium toe en niet naar de zevende klas waar ik inmiddels inzat. En hij heeft me toen op de helft van het jaar naar Geertruidenberg gehaald waar ik een maand bijles kreeg om dat half jaar in te halen en ik kon toen in de eerste klas verder meedraaien. Toen ik over was ben ik het de broeders gaan vertellen.

Zo'n advies van leerkrachten is erg bepalend.

Ja, het advies is vaak gebaseerd op verwachtingspatronen van mensen, want al die adviezen die daar op die school werden gegeven, daar was mulo echt de absolute top die je kon bereiken, een aantal kon naar de technische school. De rest moest naar de zevende klas, en daar was ik ook bij en het gaf niets dat ik op dat moment de beste van de klas was. Ik verdenk die broeders ervan dat ze in klassetermen dachten, dachten: 'n zwart jongetje, dat hoort niet op een gymnasium. Op het gymnasium was het een andere klasse. Wat m'n medeleerlingen betreft, ik was veel meer mens, kreeg niet meer zo'n bekijks. Het hele dorp liep niet meer uit; ik was een van de jongens van het internaat. Ik heb één keer daar een toestand gehad om m'n zwart-zijn. Ik werd een keer uit de klas gezet door de gymleraar en toen had ik daarover geklaagd bij de rector want ik vond dat het oneerlijk was. En die rector heeft blijkbaar een onderhoud met die gymleraar gehad en die kwam daarna naar me toe en zei: denk jij dat ik discrimineer? Ik was helemaal perplex over die vraag, want ik had er nog nooit bij stilgestaan.

Maar hoe heb je dat dan ervaren dat je zo bekeken werd daar in Oudenbosch en dat van die zevende klas? Dat heb je nooit in termen gedacht van discriminatie?

Nee, ik was zeven, acht, negen. Een van de weinige Surinamers in Nederland.

Wat betekende dat incident met die gymleraar? Ik ben er toen wel over na gaan denken, van: verrek, zou dat inderdaad zo zijn?

Taalproblemen

Laat ik vooropstellen: ik vind dat niet de Surinaamse kinderen het probleem met de taal hebben, maar dat de leerkrachten dat probleem hebben. Ik vind dat het probleem van het Surinaams Nederlands het probleem is, dat het altijd het 'taaltje' wordt genoemd. Dat er denigrerend over wordt gesproken. Hoewel het Surinaams Nederlands zich als een eigen taal heeft ontwikkeld, wordt het als een soort 'slecht' Nederlands beleefd. Het ABN is eigenlijk een symbool van hoe er op school wordt onderwezen. Dat de taal van een kleine groep Nederlanders als de norm wordt verheven. Als het onderwijs doelstellingen nastreeft die men zegt na te streven, zelfontplooiing e.d., dan zou het de eigen taal als een volwassen taal moeten accepteren. Als je iemand z'n taal ontkent, ontkent je die persoon. Taal is een onderdeel van de persoon. Het feit dat het Surinaams Nederlands geridiculiseerd wordt op school, beschouw ik als een aantasting van Surinaamse mensen.

Voor mij is die houding een uiting van gevoelens tegenover die groep. In de neerbuigendheid die men heeft tegenover talen van bevolkingsgroepen weerspiegelt zich onmiddellijk de neerbuigendheid tegenover de groep mensen. Binnen de groep van Nederlandse mensen, de witte mensen, speelt het rondom klassen. Naar zwarte mensen toe gaat het om ethnische, of rassenverschillen.

Racisme

Surinaamse kinderen zijn nu al lang niet meer exotisch, wat ik was. Ze zijn nu een 'probleem'. Er zijn nu tientallen mensen die problemen van Surinaamse kinderen aan het onderzoeken, en er is maar een enkeling die kijkt naar waar de schóól het probleem is voor het kind.

Leerkrachten hebben de attitude van: zo gauw we maar meer over de achtergronden van die mensen weten, kunnen we er ook beter mee omgaan. Mensen vertalen het heel gauw in cognitieve aspecten. Dat betekent dat ook Pais met z'n nota en onderwijsmensen op de toer zitten van: kennen, als we dingen maar kennen, dus bijscholing. Daarvoor verzinnen ze allerlei projecten en daar-

voor zijn de mensen uit onze groepen zeer gewild die komen uitleggen hoe wij in elkaar zitten. Zolang we meer weten over ze, kunnen we ook beter met ze omgaan. Dat noem ik het toppunt.

Hoe zou jij een opstelling willen zien?

Kun jij je voorstellen dat je een zwart kindje was, dat je op school hier zat en de leraar jou les gaat geven over de ontwikkelingslanden? Die gaat je vertellen dat daar de mensen heel arm zijn en nog niet zoveel geleerd hebben, enzovoort.

Kun jij je voorstellen wat het is voor een zwart kind om over de Derde Wereld te horen, om geschiedenis te krijgen over zijn of haar land vanuit het perspectief van Europa. Van toen en toen werd Suriname ontdekt, daarvoor bestond het niet voor de mensen. De geschiedenis alleen in relatie tot Nederland: wat er voor Nederland nuttig was. Nog afgezien van de structuur waarin mensen de geschiedenis leren, over de koningen en keizers in plaats van over mensen. En mensen uit andere culturen? Allemaal shit! Wat ik geleerd heb over andere mensen dan Nederlanders was alleen maar negatief: Chinezen zijn wreed en ondoordringend, Japanners zijn fanatiekelingen, de Duitsers fascisten, de Belgen zijn dom, de Italianen dieven, de Fransen liefdes-freaken, de Spanjaarden onbetrouwbaar, de Skandinaviërs seksmaniakken, de Engelsen traditionele idioten en de Amerikanen hebben geen cultuur. Zou je in Nederland mensen kunnen krijgen die überhaupt kunnen kijken naar een land als Suriname als een land waar mensen respect voor elkaar hebben? Dus de ideeën die impliciet of expliciet met het onderwijs worden meegegeven, dat zijn de dingen die Pais had moeten aanpakken. Die 84 maatregelen van nu zijn erop gericht zwarte kinderen zo snel mogelijk tot witte kinderen om te vormen, die hetzelfde denken als Nederlandse kinderen.

Bedoel je, wat dat 'weten' over andere culturen betreft, dat leerkrachten zich dan niet in die culturen moeten verdiepen?

Ik bedoel dat de Nederlandse leerkrachten zouden moeten ophouden erover te piekeren dat ze ooit kennis over de culturele achtergronden van andere groepen zouden kunnen krijgen, anders dan door jarenlang tussen die mensen te wonen en ze als volwaardige mensen te zien. Want zolang je alleen maar naar die cultuur kijkt met de concepties die jij hebt, zul je nooit die cultuur leren kennen.

Maar je kunt toch als leerkracht proberen de betekenis te achterhalen van de uitingsvormen van een cultuur? Het is toch goed als een leidster weet dat de met henna versierde handen van een Turks meisje niet 'vies' zijn en ze daarom niet schoon gaat boenen?

Zou het niet handiger zijn om in plaats van de culturen van die 14 nationaliteiten die je op school hebt, te gaan bestuderen, eens een studie te maken van je eigen cultuur? Een cultuur waarin geen plaats is voor iets anders dan aan de Nederlandse norm voldoen. Waarom mag een kind die kleur niet op d'r handen hebben, wat betekent het voor jou dat het kind dat heeft? Je zal eerst moeten leren wat je vooroordelen zijn voordat je in een cultuur binnen kunt dringen, voordat je daar iets mee kunt hebben. Als een Nederlandse leerkracht pas met die kinderen om zou kunnen gaan wanneer-ie de culturen van die kinderen kende, zou-ie op kunnen houden. Want wat hij nooit van die culturen zal kunnen begrijpen zijn de dingen die hij of zij niet belangrijk vindt. Het 'niet belangrijk vinden' is juist de basis waarop culturen met elkaar kunnen botsen. Als jij iets als verbaliteit van een kind belangrijk vindt, en het komt naar je toe en legt heel zacht z'n hand tegen je arm aan en je ziet dat niet, dan kan ik me voorstellen dat je zegt dat je nooit contact met het kind hebt gehad en dat het toch zo snikte toen het bij je wegging. Naar zulk soort subtiele dingetjes zal nooit gevraagd worden als er over cultuur wordt gepraat, maar ze zijn wezenlijk voor een cultuur. Als je aan cultuur alleen maar kunt denken in termen van folklore, technologie, rolpatronen dan zal je alleen maar misinterpretaties maken. En d'r is geen enkele Nederlander die mij kan vertellen hoe z'n cultuur in mekaar steekt. Ik vind het onderdrukkend om te vragen dat wij onze cultuur maar eens uit moeten leggen. Ik zeg niet: kijk naar jezelf; maar ik zeg: je hebt niet in de gaten welke waarden en normen je hanteert bij het kijken naar andere culturen en zolang je dat niet in de gaten hebt, kun je niets over die andere mensen leren, want dan wil je alleen maar vergelijken.

Intercultureel onderwijs

Wat er op dit moment aan groot spel wordt gespeeld in Nederland is: Nederland is zo tolerant, Nederland is zelfs bereid om zwarte kinderen de kans te geven zich te ontplooien als goeie Neder-

landse burgers. Wat mij daar ontzettend in stoort is dat de maatregelen van Pais erop gericht zijn zo snel mogelijk van zwarte kinderen witte kinderen te maken, is dat intercultureel onderwijs per definitie onzin is, omdat er niet zoiets als een intercultuur bestaat. Surinamers zitten hier in een bepaalde positie. Wat Nederland zou kunnen doen aan zijn onderwijs intercultureel maken, is het onderwijs ontdoen van racisme. Racisme zit niet alleen in de taal, maar structureel in de onderwijsmethode, -inhouden, in de instelling. Als Nederland een stapje in de richting van intercultureel onderwijs zou willen maken, zou men onderzoek moeten doen naar waar het zit. En als ze het zelf niet kunnen, laten ze het dan laten doen door zwarte mensen, die kunnen het feilloos aantonen. En dat betekent dat je een heleboel Nederland overhoop gooit en dat zal Nederland nooit goed vinden.

Je kunt niet zeggen: zwart kindje kom maar bij ons op school zitten en ik zal m'n best doen dat jij goed mee kunt komen en ondertussen sla je het honderd keer per dag in het gezicht. De manier waarop zwarte kinderen hier in het onderwijs gebrainwashed worden is afschuwelijk en ik denk dat maar weinig onderwijzers zich dat realiseren. Het gaat niet aan om op opleidingen 'n paar projecten op te zetten waar je mensen wat leert over culturele achtergronden van minderheden en dan goeie onderwijzers aflevert: als ze racistisch zijn blijven ze op dezelfde manier bezig.

En die leerkrachten die in die richting dingen willen veranderen?

Er zijn een heleboel mensen, hier in het Amster-

damse onderwijs, die het in de gaten hebben. Wat ik wil voorkomen is een gezapigheid van: kijk hoe goed we het doen. Het is belangrijk dat je je realiseert dat racisme een geestelijk gezondheidsprobleem is, een ziekte.

Les in eigen taal en cultuur

Ik zou willen dat het geld dat daarin gestopt zou worden gaat naar het opheffen van belemmeringen. Het is wel een probleem voor ons geweest. De 'eigen' taal is een probleem: welke van de Surinaamse talen zou je moeten onderwijzen? Eigen cultuur: ik denk niet dat je daarin les kunt geven. Ik denk dat je andersom moet denken, dat de school niet moet zeggen: we geven twee uur ruimte om je eigen cultuur in te beleven, maar: we zorgen ervoor dat jij je eigen cultuur niet voortdurend in moet leveren. Het is net zoiets als je twee ouders hebt die het kind de hele week met een stok op het hoofd slaan en een uur in de week met het kind gaan zitten om het te liefkoken.

Maar zó'n situatie wil ik niet, dat het onderwijs verder niet verandert en er 'n uurtje komt voor het werken met de eigen dingen.

Je wil ook niet een kinderjuffrouw bij dat gezin stoppen die gaat kijken wat die ouders verkeerd hebben gedaan. Je wil dat die ouders dat gedrag veranderen. Ik wil dat integraal het racisme uit het Nederlandse onderwijs verdwijnt, dan heb je een extra leerkracht niet nodig. Op het moment dat de normstelling eruit is, kun je met mensen bezig zijn.